

აღმოსავლეთი და დასავლეთი – კულტურათა დიალოგი
East and West. Dialogue between the Cultures

ტ. 5 / vol. 5

თენგიზ ირემაძე
რელიგია
ჟიჟნანარელოზა
სახელმწიფო

აღმოსავლეთი და დასავლეთი – კულტურათა დიალოგი
East and West. Dialogue between the Cultures

ტ. 5 / vol. 5

ახალი საქართველოს უნივერსიტეტი
კავკასიური ფილოსოფიისა და თეოლოგიის
სამეცნიერო-კვლევითი არქივი

New Georgian University
Archive of Caucasian Philosophy and Theology

რედაქტორ-გამომცემლები
Editors

თენგიზ ირემაძე • Tengiz Iremadze
ჰელმუტ შნაიდერი • Helmut Schneider

აღმოსავლეთი და დასავლეთი – კულტურათა დიალოგი
East and West. Dialogue between the Cultures

ტ. 5 / vol. 5

თენგიზ ირემაძე

რელიგია – შემწყნარებლობა – სახელმწიფო

Tengiz Iremadze

RELIGION - TOLERANCE - STATE

თბილისი 2016 Tbilisi

UDC (უკ) 008.1(4:5)

ი – 765

I – 84

რეცენზენტები:

პროფესორი, დოქტორი **ლალი ზაქარაძე**

პროფესორი, დოქტორი **იოახიმ ფონ ვედელი**

Reviewers:

Prof. Dr. **Lali Zakaradze**

Prof. Dr. **Joachim von Wedel**

ყდის დიზაინი და დაკაბადონება: **გიორგი ბაგრატიონი**

Cover design and Layout: **Giorgi Bagrationi**

პირველი გამოცემა, 2016

First Edition, 2016

© თენგიზ ირემაძე, 2016

© Tengiz Iremadze, 2016

გამომცემლობა „ნეკერი“, 2016

Publishing House “Nekeri”, 2016

ISBN 978-9941-457-66-1

ISSN 2298-0407

სარჩევი

რელიგია – შემწყნარებლობა – სახელმწიფო	7
გამოყენებული ლიტერატურა და შენიშვნები	24
Synopsis	28
სახელთა საძიებელი	31

CONTENTS

Religion – Tolerance – State	7
Bibliography and Notes	24
Synopsis	28
Index	31

Tengiz Iremadze

RELIGION - TOLERANCE - STATE

Discourse on Religious Tolerance in the 17th Century

Synopsis

The problem of religious tolerance is still a present one today. Many political decisions are justified by religious motives. Therefore, in the contemporary world one can hardly find a problem which requires a likewise elucidation. What relationship should there be between state and religion? Or more precisely, what relationship should there be between the state and different religions? These questions are very important nowadays, especially in a political context. Thinkers of the past frequently considered these questions and sought answers on them. In this regard it is very interesting to consider the views on religious tolerance of Theophil Lessing (1647-1735), grandfather of famous German dramatist Gotthold Ephraim Lessing. In his little work *On Religious Tolerance* (1669) Theophil Lessing argued that religious tolerance is crucial for the establishment of peace in the state.

On Religious Tolerance contains four chapters. In the first chapter Theophil Lessing defines the key concepts (authority, religion, tolerance). In addition to this, he advances the thesis that the issue is not purely a theological one, but belongs mainly to the sphere of practical philosophy. In the second chapter Lessing formulates the issue proper, and in the third chapter he formulates his main thesis. In the last chapter Lessing rejects the contrary thesis.

In Lessing's treatise it is possible to outline three major aspects: theological, political, and philosophical. According to Lessing, his political argument is the most convincing. If the state suppresses different religions, the inevitable results of this suppression are civil war and political turmoils. Therefore, the state should tolerate different religions in order to avoid results which could damage the body politic. We should take into consideration, however, that by "toleration" Lessing did not understand "acknowledgement". The state should simply tolerate different religions to prevent civil war, but this does not mean, that the state fully acknowledges them in their essence. Therefore, Lessing's theory of religious tolerance does not imply the full recognition of other religions. They are tolerated mainly due to the practical political reasons. Nevertheless, his theory is still very important and

offers us many interesting insights. Especially important in this regard is the main aim of Lessing's work – the theoretical foundation of the principle of religious freedom as precondition of peaceful existence in general. Theophil Lessing believed that a peaceful coexistence of different religions is possible and that this principle is in accordance with human nature. This is the main contribution of Lessing's work and it deserves due recognition.

სახელთა საკიბელი

ალბერტი, ვ. 9	Borradori, G. 24
ბეზოლდი, ქ. 13	Derrida, J. 24
ბერნარდ კლერვოელი 19	
ბოდენი, ჟ. 13	Gawlick, G. 24-26
გროციუსი, ჰ. 12-13	Habermas, J. 24
თავაძე, გ. 24	Iremadze, T. 28
იაკობ თომაზიუსი 13	Lessing, G. E. 28
	Lessing, Th. 24-26, 28-30
ლესინგი, გ. ე. 8	
ლესინგი, თ. 8-25	Milde, W. 24
	Müller-Schöll, U. 24
პომპონიუსი 12	
სენეკა 22	
სოკრატე 12	
ფრიდერიკი, ვ. 9	
ქსენოფანე 12	
ციცერონი 13	

ახალი საქართველოს უნივერსიტეტი
კავკასიური ფილოსოფიისა და თეოლოგიის
სამეცნიერო-კვლევითი არქივი

I. სამეცნიერო სერია

**„აღმოსავლეთი და დასავლეთი – კულტურათა
დიალოგი“:**

- ტ.1: *ჰელმუტ შნიდერი*: ძენ-ბუდიზმის ესთეტიკა. ვაბი-საბი და მშვენიერების ევროპული იდეა, გერმანულიდან თარგმნა გიორგი თავაძემ, თბილისი: გამომცემლობა „ნეკერი“, 2012, 44 გვ.
- ტ.2: *გიორგი თავაძე*: რუკების ძალა. გელათი და „კავკასიური ფილოსოფიის“ ცნება ინტერკულტურული ფილოსოფიის ქრილში, თბილისი: გამომცემლობა „ნეკერი“, 2013, 52 გვ.
- ტ.3: *თენგიზ ირემაძე*: პითაგორა კავკასიური ფილოსოფიის კონტექსტში, თბილისი: გამომცემლობა „ნეკერი“, 2014, 64 გვ.
- ტ.4: *გიორგი ხუროშვილი*: იერუსალიმი და ათენი. ინტერკულტურული და ინტერდისციპლინური კონტექსტი, თბილისი: გამომცემლობა „ნეკერი“, 2015, 60 გვ.
- ტ.5: *თენგიზ ირემაძე*: რელიგია – შემწყნარებლობა – სახელმწიფო, თბილისი: გამომცემლობა „ნეკერი“, 2016, 36 გვ.

II. ფილოსოფია და თეოლოგია საქართველოში:

1. ახალი დროის ქართული ფილოსოფია და მისი მთავარი წარმომადგენლები (XVIII საუკუნის მეორე ნახევრიდან XIX საუკუნის მეორე ნახევრამდე), კრებულის შემდგენელი და სამეცნიერო რედაქტორი: თენგიზ ირემაძე, თბილისი: „ფავორიტი სტილი“, 2014, 180 გვ.
2. ფილოსოფია და თეოლოგია შუა საუკუნეების საქართველოში, კრებულის შემდგენელი და სამეცნიერო რედაქტორი: თენგიზ ირემაძე, თბილისი: „ფავორიტი სტილი“, 2016, 220 გვ.

III. ცალკეული გამოცემები:

1. ახალი რუსული იმპერიალიზმი და კავკასია, კრებულის შემდგენელი და სამეცნიერო რედაქტორი: თენგიზ ირემაძე, თბილისი: „ფავორიტი სტილი“, 2015, 136 გვ.
2. თავისუფლების იდეა ფილოსოფიაში, თეოლოგიაში და სოციალურ მეცნიერებებში, კრებულის შემდგენელი და სამეცნიერო რედაქტორი: თენგიზ ირემაძე, თბილისი: „ფავორიტი სტილი“, 2016, 236 გვ.

NEW GEORGIAN UNIVERSITY
ARCHIVE OF CAUCASIAN PHILOSOPHY
AND THEOLOGY

I. East and West. Dialogue between the Cultures

Series List:

1. Helmut Schneider, *Aesthetics of Zen-Buddhism. Wabi-Sabi and European Idea of Beauty*, translated by Giorgi Tavadze, Tbilisi: Publishing House “Nekeri”, 2012, 44 pp., in Georgian.
2. Giorgi Tavadze, *The Power of Maps. Gelati and the Concept of Caucasian Philosophy in the Context of Intercultural Philosophy*, Tbilisi: Publishing House “Nekeri”, 2013, 52 pp., in Georgian.
3. Tengiz Iremadze, *Pythagoras in the Context of Caucasian Philosophy*, Tbilisi: Publishing House “Nekeri”, 2014, 64 pp., in Georgian.
4. Giorgi Khuroshvili, *Jerusalem and Athens. Intercultural and Interdisciplinary Context*, Tbilisi: Publishing House “Nekeri”, 2015, 60 pp., in Georgian.
5. Tengiz Iremadze, *Religion – Tolerance – State*, Tbilisi: Publishing House “Nekeri”, 2016, 36 pp., in Georgian.

II. Philosophy and Theology in Georgia

1. *Early Modern Georgian Philosophy and its Major Representatives (second half of the 18th century – second half of the 19th century)*, edited by Tengiz Iremadze, Tbilisi: “Favorite Style”, 2014, 180 pp., in Georgian.
2. *Philosophy and Theology in Medieval Georgia*, edited by Tengiz Iremadze, Tbilisi: “Favorite Style”, 2016, 220 pp., in Georgian.

III. Individual Editions

1. *New Russian Imperialism and Caucasus*, edited by Tengiz Iremadze, Tbilisi: “Favorite Style”, 2015, 136 pp., in Georgian.
2. *The Idea of Freedom in Philosophy, Theology, and Social Sciences*, edited by Tengiz Iremadze, Tbilisi: “Favorite Style”, 2016, 236 pp., in Georgian.

ავტორის შესახებ

თენგიზ ირემაძე – ახალი საქართველოს უნივერსიტეტის პროფესორი ფილოსოფიის განხრით; ამავე უნივერსიტეტის კავკასიური ფილოსოფიისა და თეოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი არქივის დირექტორი. გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის პროფესორი ფილოსოფიისა და სოციალურ მეცნიერებათა განხრით; ამავე უნივერსიტეტის ფილოსოფიისა და სოციალურ მეცნიერებათა კვლევითი ინსტიტუტის დირექტორი.

სამეცნიერო კვლევის ინტერესები: ევროპული ფილოსოფია, კავკასიური ფილოსოფია, ომისა და მშვიდობის ფილოსოფია, მედიის სოციოლოგია, ტერორის სოციოლოგია.

Author

Prof. Dr. **Tengiz Iremadze** – Professor of philosophy at New Georgian University. The Director of the Archive of Caucasian Philosophy and Theology (New Georgian University). Professor in Philosophy and Social Sciences at Grigol Robakidze University (Tbilisi, Georgia). The Director of the Institute of Philosophy and Social Sciences.

Main research areas: European philosophy, Caucasian philosophy, philosophy of war and peace, sociology of media and sociology of terror.